

## *Nem alszik, nem szunnyad*

Szinai nehezen boldogult az ornátussal. Távolra is, közelre is rosszul látott. Péntek esti tóramagyarázata közben távollátó szemüvegét viselte, mert a szószékről látni akarta a hívek arcát, miközben hozzájuk beszélt. Az imaszöveget fejből tudta, csak a szokás és a rend kedvéért tartotta maga előtt nyitva az imakönyvet. Ahhoz nem kellett az okuláré, de ahogy végig ki kellett volna gombolnia a bokájáig érő nehéz bársonyköpeny tapadós gombjait, hiányzott az olvasószemüvege, amit otthon felejtett. Napközben szürke zakója belső zsebében volt, a másik a szemén, vagy homlokára tolta, de most a szombati, fekete öltönyét vette fel, és a szemüveg ott-hon maradt. Türelemmel viselte az öregséggel járó megannyi kellemetlenséget, romló látását, renyhe bélműködését, az inkontinencia ellen némileg szégyenkezve viselt pelenkát, marokszám szedett gyógyszereit, de a szemüvegeit gyakran elkeverte.

Ha nem a zsinagógában vagy az egyetemi katedráról beszélt, ha nem rabbiként kellett eljárnia, hanem ügyes-bajos gyakorlati dolgokat intézett, gyakorta csődöt mondott. Hajlamos volt feladni a küzdelmet és segítséget kérni. Áldásnak tartotta, hogy olyan felesége van, aki nemcsak vállalta a tehetetlensége miatt rá háruló feladatokat, hanem alkalmas is volt rá, nem utolsósorban a tizenöt éves korkülönbség miatt. Negyven év alatt összecsiszolódtak. Mióta két fiuk Londonban és New Yorkban alapított családot, és csak nyaranta jártak látogatóba, a súrlódások és zsörtölődések ellenére még inkább összenőttek. Ha nem panaszkodott, ha nem szölongatta tízpercenként Juditot, felesége már maga kukkantott be, hogy nincs-e valami baja. Ő is aggodalmában szölongatta leginkább az asszonyt, hogy tudja, ott van, jól van, pedig makk-egészséges, sportos nő volt, rendszeresen úszott és reggelente tornázott is.

Szinai nyolcvan elmúlt, de ugyanúgy tanított a Zsidó Egyetemen, esketett, temetett, betegeket látogatott, mint évtizedeken át. Áldotta az Örökkévalót minden napért, amikor felkelt, elvégezte a dolgát és lefeküdt, és másnap reggel ugyanúgy visszahelyezte belé a lelkét, mint az előző ébredéskor. Amikor kérdezték, hogy egészségtelen életmódja ellenére hogy élt meg ilyen szép kort, ennek tulajdonította. És Juditnak, tette mindig hozzá. Aki ismerte, tudhatta, hogy igyekezett kivonni magát a hitközségi perpatvarokból, népszerűségét tévé- és rádiószerepléseiből szerzte, nem volt szüksége stallumokra. De amikor éppen nem tanított és nem szónokolt, olyan volt, mint egy magára hagyott gyerek.

Homlokára tolta szemüvegét, de remegő ujjaival a szövetgombokkal, a vastag, tapadós anyaggal meg a szűk gomblyukakkal nem boldogult.

Matyikám, szól ki küzdelmétől csüggedten a samesznak. Ha végzett odakint, jöjjön már és segítsen.

6

A zsinagóga mögötti téli imateremben, a hosszú asztalra meg egy széktámlára támaszkodott, míg a samesz jött, lesegítette róla a fekete ornátust, és beakasztotta a szekrénybe.

Mi baj van?, kérdezte a rabbi. Nagyon szótlan ma.

A templomszolga csak a fejét ingatta.

Szinai nagyot sóhajtott.

Rossz ilyenkor hazamenni az üres lakásba, ugye? Mindig mondtam magának. Még nem késő találni valakit. Csak ne legyen kishitű. Vannak maga korabeli asszonyok, akik éppúgy társra vágnak. Nem jó az embernek egyedül. Ezt nem én mondom, mutatott felfelé. Mózes egy, kettő tizenhét.

Marnó ideges mozdulatot tett.

Rendben, nem erőszakoskodom, hallgatott el a rabbi.

Csend támadt közöttük, amit a samesz tört meg.

Kiköltöztetnek, bökte ki panaszosan.

Hogyhogy?

A hitközség eladja a lakást. Betesznek a szeretetotthonba, Újpesten. Nem fogok tudni idejárni.

Ugyan már, Matyikám, miért gondolja?

Nézte az értelmi fogyatékos sameszt. Harminc éve szolgált mellette. Úgy vénült meg, úgy hajlott meg a háta, hogy kölyökképe megmaradt, mintha sose nőtt volna fel.

Magára itt szükség van. Fogok beszélni a vezetőséggel. Menjen csak nyugodtan haza. Én még szusszanok egyet, ereszkedett le nyögve a hosszú asztal mellé. Öregember nem lokomotív. Majd bezárok.

Kulcs?

Nem vagyok még szenilis, ütögette meg zakója zsebét Szinai, aztán a biztonság kedvéért lopva be is nyúlt, hogy tényleg megvan-e. Legyen egy szép szombatja! Reggel látjuk egymást.

Gut sábesz, főrabbi úr.

Isten áldja, Matyikám. Ha élek, itt vagyok nyolckor. Ha nem, akkor a Kozmában találkozunk.

Ne mondjon ilyeneket!, fordult hátra Marnó.

Hát már viccelni se szabad? Olyan cöreszben vagyunk?, kuncogott a rabbi. Na, eredjen, holnapig még elleszek.

Nagyot döndülve csapódott be a zsinagógaajtó. Összerezzenet. Körbenézett a helyiségben, ahol harminc éve, mióta idekerült, semmi nem változott, csak egy színes tévé került a sarokba. A tóraszekrény, a két könyvespolc az imakönyvekkel és a chümesekkel,<sup>1</sup> a ruhásszekrény, a hosszú, párnázott műbőr bevonatú pad a fal mellett kopott volt és öreg, mint ő. Nézte a viaszosvászonral leterített asztalt, a műanyag palackot, a felfordított poharakat a kopott drapp műanyag tálon, és arra gondolt, Judit be nem engedne ilyet hozzájuk. Feltolta szemüvegét a homlokára, ornyergét masszírozta, aztán a szemét dörzsölte. Ha hosszan viselte a távollátó szemüvegét, és levette, mindig fájt a szeme.

Zajt hallott. Mintha ajtó csapódott volna újra. Azt hitte, Marnó jött vissza, itt felejtett valamit. Visszatette orrára a szemüvegét, és hirtelen megpillantotta az idegent. Meglepődött, kicsit meg is ijedt. Ilyenkor már nem szokott jönni senki.

Bocsánat, már zárva vagyunk. Vége az imának.

A barna bőrdzsekis héberül szólalt meg.

1. Mózes öt könyve.

Maga a rabbi?, kérdezte. Göndör, fekete férfi volt bozontos szemöldökkel, durva ábrázattal. Negyven és ötven közöttinek látszott. Erős orosz akcentussal beszélt. Én vagyok.

A férfi idegesen pillantott körbe.

Egyedül van?, kérdezte.

A Jóteremtővel, mondta Szinai. „Ha a homály völgyében járok is, nem félek, mert te vagy mellettem”, emelte fel önkéntelenül a kezét. Ismeri?

Az idegen megfordult a tengelye körül, mint aki felméri a terepet, majd újra a rabbira nézett. Sütött belőle a feszültség. Tekintete egy másodpercre sem nyugodott. Nem nézett a szemébe, de máshová sem, vagy legalábbis nem lehetett tudni, hová néz, mit keres.

Miben segíthetek?, kérdezte Szinai.

A férfi nem válaszolt. A rabbi csak most vette észre, hogy jobbját dzsekije zsebében mintha a gyomrára szorította volna.

Valami baj van? Rosszul érzi magát?

A férfi hátat fordított neki. A bejáratot nézte, mintha várna valakire, vagy épp attól tartana, hogy betoppan. A rabbira is átragadt az idegessége.

Én egy öregember vagyok, bukott ki belőle. Adna egy pohár vizet?

A férfi a panaszos hangra megfordult. A rabbi az asztal közepén álló palackra és a poharakra mutatott. A férfi közelebb lépett. Szinai látta, hogy verejtékes a homloka.

Igyon velem maga is, szólalt meg.

A férfi ránézett, aztán lassan a palackért nyúlt. Odakoccant a pohárhoz. Túlsordult a víz, le a terítőre. Remegett a keze, amint nyújtotta a poharat.

A rabbi az asztal túlsó felén álló székre mutatott.

Üljön le. Kérem.

A férfi töltött magának is, felhajtotta. Szája sarkában lefolyt a víz. Megtörölte, és leült.

A rabbi igyekezett hátradőlni a széken, hogy távollátó szemüvegével minél élesebben kivehesse az arcát. Nem nyugtatta meg, amit látott. Az arc minden izma, idege mozgott, vibrált, halántékán lüktetett egy vastag ér.

Szinai torka elszorult. Érezte, hogy ő is izzad, amit egyébként nem szokott. Mintha a másik verítéke ütött volna ki az ő testén is.

Vosz maht der jid?,<sup>2</sup> kérdezte jiddisül, ahogy száz éve kérdezték egymást a zsidók. Hirtelen nem tudta, vajon arrafelé, ahonnan a férfi jött, beszél-e a jiddist. Pontosán honnan való?, folytatta héberül.

Tbiliszi. Aztán Haifa.

És hogy került ide, Pestre?

Biznisz.

Szinai észrevette, hogy a jobb keze még mindig a dzsekije zsebében dudorodik. Igyekezett úgy tenni, mintha nem venné észre, ahogy azt sem, amint a férfi lába idegesen rángatózik, és egész karja vele remeg. Minden nagy volt rajta. Göndör haja, összebörzölődött szemöldöke, az orra, vastag szája, az egész feje, a teste. Mi lehet nagyobb egy ekkora embernél? Több nagy ember? Rossz volt látnia, hogy reszket.

Járt már nálunk?

Egyszer. Régebben. Onnan tudtam, hogy beszél héberül.

2. Mivel foglalkozik a zsidó? Mi járatban van?

Szinai emlékezett: volt egy csoport grúz zsidó, akik pár éve itt imádkoztak. Egy darabig együtt a helyiekkel a zsinagógában, azután elkérték az imatermet, és saját, izraeli előimádkozót alkalmaztak. Később az egész társaság továbbállt, Bécsbe.

Igyon még, ha szomjas, hajolt előre a rabbi, hogy töltsön.

A grúz odatolta poharát. A rabbi úgy érezte, mintha oldódna a feszültsége. A férfi felhajtotta a vizet.

És hogy hívják, ha szabad kérdeznem? Az én héber nevem Jichok Meir.

Jakov.

Azt hitte, itt a megfelelő pillanat. Sámson jutott eszébe a *Bírák könyvből*. Vízért fohászkodik, de az isteni megértésre és önmaga elfogadására szomjas.

Miben tudok segíteni magának, Jakov? Mert, gondolom, azért jött, hogy segítsék.

Ebben a pillanatban megnyikordult a zsinagóga ajtaja. A grúz felpattant, hátrafordult. Egy asszony állt az ajtóban.

Ki ez?, fordult a rabbihoz.

Nyugalom!, emelkedett fel Szinai. A feleségem. Kérem, nyugodjon meg, és üljön vissza.

Ne menjen el!, szólt rá a grúz, de agresszív hangjában félelem lapult, és a rabbi meghallotta.

Hirtelen az jutott eszébe, hogy túszul ejtette. Lehet, hogy keresik. Lehet, hogy a grúz kapcsolatba akar lépni a hatóságokkal, követeléseik lesznek és fenyegetőzni fog. Csak azt nem értette, miért volna szüksége túsra, miért ne mehetne akárhová. Túl sok krimi nézek, gondolta.

Nem megyek sehova. Csak egy perc, emelte fel összeszorított három ujját. Önkéntelenül ismételte az izraeliek gesztusait, ahogy héberül beszélt.

Ehindult a templomajtó felé. A felesége beljebb lépett, de a rabbi figyelmeztetően maga elé emelte a kezét, hogy ne jöjjön közelebb.

Már aggódtam, nézett órájára az asszony. Azért jöttem le. Ki ez?, halkította le a hangját.

A rabbi homlokára tolta a szemüvegét.

Izraeli. Grúz. Azt hiszem, segítséget akar kérni.

Ilyenkor?

Ha most szorul rá.

Mi baja?

Még nem mondta.

Ne várjalak meg?

Ne. Azt hiszem, ne. De...

Igen?

Semmi. Köszönöm, hogy lejöttél.

Bolond vagy?, kérdezte az asszony gyanakodva. Mit köszönsz?

Semmit. Mindent. Menj most haza.

Ne maradj soká. Kihűl a vacsora.

Várta, hogy az asszony elmenjen, de az nem mozdult. Elnézett férje mellett, figyelte az asztalnál a nagydarab embert, aki dühösen nézett vissza, mit sutyorognak. Az asszony közel hajolt.

Biztos ne maradjak? Nem túl bizalomgerjesztő.

Judit!, suttogta Szinai. Egy zsidó. Én meg egy rabbi vagyok.  
Nem monddod... Az asszony a fejét csóválta. Akarod felhívni vacsorára?  
Egy pillanatra azt hitte, az asszony gúnyolódik, de rájött, hogy hangsúlyt váltott. Ilyen volt. Indulatos, érzelmes, egyszerre.  
Egyelőre örülnék, ha ki tudnám szedni belőle, miért jött.  
Jól van. Ahogy akarod. De sábesz van, mondd neki.  
Szerinted nem tudja?, fortyant fel a rabbi.  
Nem úgy néz ki, mint akinek szombatja van, csóválta fejét az asszony. Ne hívjam fel a biztonságiakat a hitközségen?  
Judit!  
Jó, értem. Csak ne hősködj! Nyolcvan vagy, nem hús.  
Jövök nemsokára.  
Az asszony feje eltűnt a résből. A zsinagógaajtó nyikorogva becsukódott.  
A rabbi nagyot sóhajtva ment vissza az asztalhoz. Úgy érezte, egész testét vonszolnia kell. Megborzongott a tarkóját érő huzattól. Bevillant a hómező, Davidovka, a munkaszolgálat, a megfagyott tetemek, az üvöltések, de mély levegőt vett, elhessegette a képzetet. Erőt kellett vennie magán, volt most más baja. Itt ült előtte. Próbálta visszanyerni nyugalmát. Ezúttal nem a grúzzal szemközti, hanem a mellette lévő széken foglalt helyet.  
Bocsánat! Gondolom, maga is tudja, a család az család.  
A grúz nem felelt. Hallgattak. A rabbi látta, hogy a másik felindultan veszi a levegőt.  
Elmondja, Jakov, miért jött hozzám?  
Rendes felesége van.  
Áldassék a Jóteremtő.  
Az enyém nem volt rendes, vált feszültté a grúz.  
Hogy érti ezt?  
A férfi hallgatott.  
Elváltak?  
A férfi keze megmozdult a dzseki zsebében. Görnyedt tartásából kiegyenesedett, és egy pisztolyt húzott elő. Némán az asztalra helyezte. Az automata fegyver fekete acélja csillogott a fehér viaszosvászon abroszon.  
A rabbi riadtan hátralökte székét. Így még élesebben látta a fegyvert.  
Mit akar ezzel?  
Egy kurva.  
Ne mondjon ilyet!  
De az volt!  
A grúz megint lehorgasztotta a fejét.  
Szinai igyekezett erőt venni saját remegésén. A pisztoly csöve felé nézett.  
Hol van most?  
A grúz nem felelt. Egész teste rázkódott.  
Válaszoljon, Jakov! Hol a felesége?  
A férfi egyik kezébe temette az arcát, a másikkal kinyúlt az asztalon, mintha kaspaszkodni próbálna. Ujjai a pisztoly irányába mutattak. A rabbi arra gondolt, el kéne venni előle a fegyvert, mielőtt használná. Csak ahhoz volt bátorsága, hogy a

grúz keze és a pisztoly közé tegye a karját, akár egy sorompót. Mintha ököl dörömbölt volna belülről a torkában. Alig kapott levegőt.

A grúz felemelte a fejét. Folyt a könnye.

Hol a felesége, Jakov?, kérdezte a rabbi újra.

A lakásunkban.

És nem lehet a dolgon segíteni?

A férfi a fejét rázta.

Biztos?

Meghalt, emelte fel hangját a grúz. Voltam katona.

Uramisten!

A rabbi tagjaiból kifutott az erő. A nyakkendőjét próbálta meglazítani és kigombolni inge legfelső gombját. Miért vele történik mindez?, cikázott át az agyán. Nyolcvan éves. Igaza volt Juditnak. Nem kellett volna kettesben maradnia a fickóval. Mit keresnek Pesten egyáltalán ezek a keleti zsidók? Idő kellett, hogy újra beszélni tudjon.

Veszekedtek?

A férfi bólintott.

Némán ültek, azután a rabbi halkán megszólalt.

Jakov, magával szörnyű dolog történt. És maga is szörnyű dolgot tett. Azt hiszem, sejtem, mit érez. Az ilyen esetben a törvény az érzelmeket is...

Nem jutott eszébe héberül, hogy beszámítja, vagy hogy mérlegeli. Elharapta a mondatot, úgy folytatta.

De én rabbi vagyok. Csak azt tudom tenni, amit a szokás diktál.

Tétován megérintette a grúz kezét, mire az megmozdult. A rabbi nem engedte el. A férfi kétségbeesve nézett a pisztolyra, majd a rabbira.

Ért engem?, kérdezte Szinai.

A férfi tompán bólintott, majd kirobbant belőle a zokogás. A rabbi hagyta, hadd sírjon, közben másik kezét is az övére helyezte. Hideg volt a bőre. Amikor csillapodott, és inkább csak zihált, Szinai újra megszólalt.

Abból, hogy hozzám jött, úgy gondolom, maga is olyan utat keres, ami a szokásnak megfelel. Jól értem, Jakov?

A férfi lehorgasztott fejjel ült. A rabbi megszorította a kezét.

Én maga mellett leszek.

Ahogy kiléptek a Rumbach Sebestyén utcára, a rabbi belekarolt a fiatalabb férfiba.

Lassan tudok csak menni, ne haragudjon.

Nehezen lehetett eldönteni, hogy a nagydarab, göndör férfi támogatja a csoszogó öregembert, vagy fordítva. Imbolygó lépteikkel ivócimboráknak látszottak, mint azok, akik a romkocsmák felé igyekeztek. Menet közben az öreg dúdolt is valamit. Olyan volt, mint egy altató. „Ne engedje ingadozni lábadat, ne szunnyadjon a te őriződ”, mormolta a százhuszonegyedik zsoltárt.

Szorosan tartotta a grúz karját, aki kapaszkodott belé. Szinai nem attól félt, hogy elszökik, inkább, hogy ő esik össze a fáradtságtól és az izgalomtól. Miközben lassan haladtak a Síp utcában éjszaka is nyitva tartó rendőrsre, a hátuk mögött, a sötétben egy asszony tűnt fel. Követte őket.